

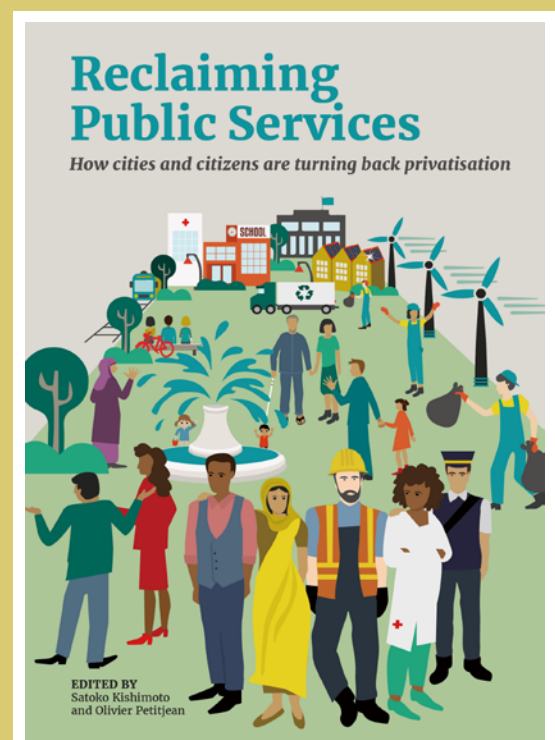

Ta tillbaka offentliga tjänster

Hur städer och medborgare vänder på privatiseringar

Varför tar människor över hela världen tillbaka väsentliga tjänster från privata operatörer och ser till att de utförs i den offentliga sfären? Det finns många motiv bakom initiativ att ta tillbaka verksamhet i kommunal regi: målet kan vara att sätta stopp för missbruk av den privata sektorn, eller brott mot arbetslagstiftning. Det kan vara en önskan att ta tillbaka kontroll över den lokala ekonomin eller resurserna, viljan att erbjuda människor tjänster till ett rimligt pris, eller avsikten att genomdriva ambitiösa strategier till exempel beträffande energiomställning eller miljön.

Under senare år har minst 835 exempel på hur verksamheter tagits över i kommunal regi ^[1] noterats över hela världen, i fler än 1 600 städer och 45 länder. Småkommuner såväl som huvudstäder över hela planeten tar tillbaka verksamheter, med olika modeller av offentligt ägande och olika sätt att engagera medborgare och medarbetare. En sammanhängande bild håller dock på att växa fram ur denna mångfald, nämligen att det är möjligt att ta tillbaka eller bygga upp effektiva, demokratiska offentliga tjänster till rimligt pris. Det är inte oundvikligt att leva med allt sämre kvalitet på tjänster och allt högre priser. Allt fler människor och städer lägger ned privatiseringskapitlet och överför väsentliga tjänster tillbaka i det allmännas händer.

<https://www.tni.org/en/publication/reclaiming-public-services>

o Hämta hela boken (i Engelslihs, 237 sidor)

10 berättelser om att ta över verksamhet i kommunal regi

1 Oslo, Norge

Från brott mot arbetslagstiftning till bättre jobb med fördelar för renhållningsarbetare

2017 lyckades kommunen Oslo att ta tillbaka sophämtningen i offentliga händer efter 20 års konkurrensutsatt upphandling. Veireno, den sista privata operatören, blev snabbt en symbol för konkurrensutsättning som gått snett. Kommunen fick tiotusentals klagomål från medborgare vars sopor inte hämtades under perioden mellan oktober 2016, då Veireno vann anbudet om huvudstadens avfallshantering, och februari 2017. Norges arbetsmiljömyndighet inspekterade företaget och upptäckte att somliga medarbetare hade arbetsveckor på upp till 90 timmar. I februari 2017 tog staden Oslo tillbaka sophämtningen, tog över Veirenos tillgångar och anställde företagets 170 f.d. löntagare. Övertagandet blir troligen dyrt, då flera deltidsanställda hos den privata operatören nu kommer att arbeta heltid för kommunen, med de löne- och pensionsrättigheter som hör till.

avsätta 2,09 miljarder rupier (31,4 miljoner USD) till de 1 000 planerade centralerna. I februari 2017 fungerade ca 110 centraler i en del av Delhis fattigaste kvarter. Centralerna byggdes av kommunens avdelning för offentliga arbeten till en kostnad av cirka 2 miljoner rupier (30 000 USD) var. Det är små, monteringsfärdiga lokaler som lätt kan byggas upp så gott som varsomhelst, och därför är mycket billigare än de statliga sjukvårdsinrättningarna (som kostar 450 000 USD var). På varje vårdcentral finns det en läkare, en sjuksköterska, en farmaceut och en laboratorietekniker. Patienterna betalar ingenting för läkarbesök, mediciner och provtagningar, oavsett vad de har för ekonomiska omständigheter. Sedan vårdcentralerna inrättades under andra halvåret 2015 har, enligt regeringen i Delhi, över 2,6 miljoner av de fattigaste invånarna erhållit gratis sjukvård av god kvalitet. Tidigare fick Delhis fattigaste medborgare förlita sig på dyra privatkliniker eller t.o.m. kvacksalvare. Med de här första vårdcentralerna kommer AAP regeringen närmare sitt löfte om att erbjuda gratis primärvård åt alla Delhis medborgare.

2 Delhi, Indien

Offentlig vård, det mest effektiva sättet att få allmän sjukvård

2015 började det nyvalda regeringspartiet Aam Aadmi Party (AAP, eller Gemene mans parti) fullfölja ett av sina största vallöften, att införa primärvård till rimligt pris, genom att starta 1 000 Mohalla (lokala) vårdcentraler över hela Delhi. Tidigare under året lovade den nya regeringen att

3 Grenoble, Briançon, Nice

Föregångskommuner i franska alperna

Grenoble är en av de städer som satsat på att ta tillbaka verksamhet i kommunal regi och utveckla demokratiska, bärkraftiga lokala offentliga tjänster. Staden blev en pionjär som tog tillbaka vattenförsörjning-

en i början av 2000-talet, när den satte stopp för ett korrupt avtal med multinationella vattenföretaget Suez. I stället inrättade Grenoble en ny offentlig vattenoperatör, som erbjuder vatten av bättre kvalitet till lägre kostnad, och involverar medborgare i verksamhetens förvaltning. Staden försöker nu ta tillbaka lokal energiförsörjning, inklusive fjärrvärme och gatubelysning, i ett försök att bekämpa energifattigdom och minska utsläpp av växthusgaser. Detta kräver att man köper tillbaka det multinationella energiföretagets Engies aktier i det lokala energibolaget, vilket också ger upphov till komplicerade arbetsrättsliga frågor. Staden har satt sig ett ambitiöst mål: att servera 100 procent lokal, ekologisk mat åt barn i alla skolmatsalar. Hela denna politik genomförs inom ramen för drastiska ekonomiska nedskärningar, på grund av franska regeringens åtstramningsåtgärder. Det finns andra städer i Frankrike, särskilt i regionen alperna, som också utvecklar lokala offentliga tjänster och tar tillbaka verksamhet i kommunal regi i olika branscher. Briançon har tagit tillbaka vatten och avfall, och siktar nu på "noll avfall". Staden håller även på att utforma en kommunal offentlig energisektor. I södra änden av de franska alperna har storstadsområdet Nice tagit tillbaka stadens vatten och sanitet i kommunal regi, trots att den styrs av en konservativ myndighet, samt även kollektivtrafiken, skolmatsalarna, kulturfestivalen och en marknad.

4 Hamburg, Tyskland

Nytt lokalt energibolag tar tillbaka elnätet

Staden Hamburg sålde vid sekelskiftet sina aktier i el- och fjärrvärmebolaget samt gasbolaget till privata investerare. 2009 inrättade en konservativt-miljöpartiförvalt-

ning ett nytt offentligt försörjningsbolag, som heter Hamburg Energie, med avsikt att bygga upp tillverkning av förnybar energi och sälja strömmen som alstras. När det väl kom igång visade sig bolaget vara mycket effektivt vad gäller att öka andelen förnybar energi. Mer än 13 MW vindkraft hade installerats vid slutet av 2015, och ett solenergiprogram på 10 MW slutfördes med hjälp av medborgare och lokala företag som medinvesterar. Bolaget lockade drygt 100 000 kunder som valde förnybar, lokalt producerad energi. När socialdemokraterna, som tog makten 2011, visade sig inte vilja ta tillbaka elnätet i kommunal regi när koncessionerna tog slut, skapades en bred folklig koalition för att tvinga ledningen i den riktningen. Koalitionen anordnade en folkomröstning för att lagligt binda kommunförvaltningen att ta tillbaka energinäten (el, fjärrvärme och gas) och inrätta ett bolag som ska följa sociala och ekologiska krav. Folkomröstningen vanns till slut med en knapp majoritet 2013. Elnätet köptes tillbaka 2015, och gasnätet återgår i kommunal ägo 2018-19. Trots facketts farhågor har arbetsvillkor och löner inte försämrats och arbetstillfällen har skapats.

5 Argentina

Offentlig post bättre än privat, vad beträffar kvalitet, täckning och pris

Argentinas post Correo Argentino (CORASA) var den första offentliga tjänsten som avprivatiserades under president Kirchners förvaltning. CORASA privatiserades 1997, det argentinska investeringsföretaget Grupo Macri fick kontroll över sektorn och tilldelades en koncession på 30 år som utförare. Enligt avtalet skulle Grupo Macri erlägga avgifter två gånger om året till staten för att driva verksamheten, och behålla de dåvarande medarbetarna.

I utbyte skulle regeringen fortsätta att betala en regional subvention till företaget för att driva förlustbringande verksamhet i landets glesbygder. Bara två år efter att avtalet tecknades 1999 slutade Grupo Macri betala royalty till staten. Under koncessionstiden blev kvaliteten på tjänsterna dålig, glesbygderna behandlades styvmoderligt och priset ökade flera gånger. Efter sex år sade regeringen upp Grupo Macris koncession och förstatligade posten igen. Trots att posten drevs med stor förlust under privatiseringen lyckades Kirchners förvaltning förbättra tjänsteutbudet och prioritera glesbygdsförbindelserna, som Grupo Macri försummat. Vidare minskade regeringen kostnaden för posten och gjorde verksamheten pålitligare och mer ansvarig.

6 Barcelona, Spanien

Omorganisering av offentliga tjänster i folkets intresse

Ända sedan den progressiva koalitionen Barcelona en Comú fick makten i Kataloniens huvudstad har staden satsat på en bred politik att ta tillbaka konkurrensutsatta tjänster i kommunal regi, samt skapa nya offentliga tjänster. Barcelona har redan tagit tillbaka den våldsförebyggande verksamheten och tre barndaghem, och inrättat en ny kommunal begravningsbyrå. Nyligen inrättade kommunen ett nytt offentligt elbolag ur ett existerande kommunalt bolag, som ska leverera ström till ett rimligt och öppet pris, i motsats till de privata energibolagen som tvingar allt högre priser på sina kunder. Det är ytterst betydande att Barcelona, sedan en motion i kommunfullmäktige i december 2016, nu har för avsikt att ta tillbaka vattenförsörjningen i kommunal regi. Det innebär att de

gör sig av med privata bolaget Agbar (Aguas de Barcelona), ett dotterbolag till Suez, som haft hand om stadens vatten sedan 1800-talet. Staden har inrättat en förening för offentlig vattenförvaltning med andra katalanska städer, som tagit tillbaka vattnet i kommunal regi, eller har för avsikt att göra det. Med hjälp av den franska kommunala operatören Eau de Paris ska Barcelona utarbeta de rapporter som krävs för att överföra vattnet till offentlig verksamhet. I likhet med andra städer i Katalonien och i resten av Spanien driver Barcelona sin kommunala politik trots centrala regeringens aktiva motstånd och en serie spanska lagar som tvingar kommuner att vidta åtstramningsåtgärder.

7 Hamilton till Port Hardy, Kanada

Miljö- och ekonomiska fördelar med att ta tillbaka vattnet internt

1994 gick Hamilton (i Ontario) med på en offentlig privat samverkan på 10 år utan upphandling om att driva och underhålla kommunens vatten- och reningsverk. Problem med avloppsutsläpp skapade konflikter mellan den privata operatören och staden. Personalen skars ned av den privata operatören och staden fick böter på grund av utsläpp från reningsverk, tack vare ordalydelsen i avtalet som skyddade det privata bolaget. När avtalstiden närmade sig slutet 2003 började Hamilton en anbudsprocess för att få tag på en annan privat operatör. Men medborgare mobiliserade sig och tillsammans med ett överdrivet högt anbud från RWE:s dotterbolag American Water lyckades de sätta stopp för ett nytt avtal. 2004 ställde Hamilton in anbudsprocessen och började ta tillbaka verksamheten internt. När den kom tillbaka

fick Hamilton snabbt betydande besparingar och högre miljönormer. Kostnadsbesparingar, högre kvalitet och förtroende för de egna medarbetarna är ett gemensamt tema vid senare återtaganden av vatten och reningsverk i Kanada. Andra exempel omfattar städerna Banff i Alberta och Sooke och Port Hardy i British Columbia. I Banff räknade en intern rapport ut att egen drift skulle spara staden \$350 000 (€235 000) om året. I Sooke grundades kommunfullmäktiges beslut 2016 att ta tillbaka reningsverket på en intern rapport att egen drift skulle spara samhället cirka \$225 000 (€150 000) om året.

Läs mer: *Back in House* rapport (2016)
<http://www.civicgovernance.ca/back-in-house/>

8 Nottingham, Leeds och Bristol, Storbritannien

Nya kommunala energibolag går samman för att bekämpa energifattigdom

I Nottingham beslöt kommunfullmäktige 2015 att starta ett nytt bolag när det konstaterades att många låginkomstfamiljer i staden hade svårt att betala sina energiräkningar. Robin Hood Energy erbjuder billigare priser, då bolaget varken tar ut stor vinst eller förvirrar kunderna med komplicerade prispaket. Bolaget, som erbjuder de lägsta priserna i Storbritannien, har mottot "Inga privata aktieägare. Ingen bonus till direktörer. Bara klar, tydlig prissättning". Robin Hood Energy har också bildat partnerskap med andra större städer. 2016 startade staden Leeds ett kommunalt bolag, White Rose Energy, som ska främja enkel prissättning i regionerna Yorkshire och Humberside. Städerna Bradford och

Doncaster beslöt 2017 att komma med i partnerskapet White Rose/Robin Hood. I södra delen av landet inrättade staden Bristol 2015 Bristol Energy, ett eget kommunalt energiföretag, samtidigt som ett ambitiöst system för energieffektivitet i bostäder, ett investeringsprogram i förnybar energi och energieffektivitet i kommunens egna byggnader och tomter. Slutligen försöker förkämpar i Switched on London att få sin stad att inrätta ett icke vinstdrivande energibolag med äkta medverkan av medborgare. Motivet i dessa olikartade städer är detsamma: unga kommunala bolag kan både avskaffa energifattigdom och spela en nyckelroll i att uppnå en rättvis, förnybar energiomställning.

9 Vilnius, Litauen

Fjärrvärme i kommunal regi ledde till tvistlösning mellan investerare och stat ISDS

2016 stämde Litauens regering av det gigantiska franska företaget Veolia när staden Vilnius beslöt att inte förnya avtalet på 15 år med dess dotterbolag *Vilniaus Energija*, med avsikt att ta tillbaka fjärrvärmen i kommunal regi. Det multinationella företaget utnyttjade det bilaterala investeringsavtalet mellan Frankrike och Litauen för att påbörja ett internationellt skiljedomsförfarande och göra gällande att det utsatts för en "trakasserikampanj" och "expropriering" av sina investeringar. Enligt Veolia tvingades dotterbolaget dessutom att lägga ned ett kraftverk när Litauens regering avskaffade subventioner för att använda gas. Enligt en utredning av Litauens energitillsynsmyndighet var *Vilniaus Energija* skyldigt till att manipulera bränslepriset för värme, och därmed ökat hushållens energikostnader betydligt. Bolaget alstrade olagliga extravinster på

24,3 miljoner euro mellan 2012 och 2014. Kommunen Vilnius vägrade på grund av ökat tryck från allmänheten, påstådda bedrägerier och bristande ekonomisk insyn att förnya avtalet med *Vilniaus Energija*, vilket ledde till Veolias krav på 100 miljoner euro i skadestånd. Tvistlösningsangreppet kunde ha tvingat Vilnius att överge sitt beslut och fortsätta med avtalet. Dock fortsatte de kommunala myndigheterna 2017 med att ta tillbaka fjärrvärmen i offentlig ägo. Målet har ännu inte avgjorts.

10 Ön Kauai till Boulder, USA

Avprivatiseringar leder till energidemokrati i praktiken

På grund av kostnaderna för att importera kol, gas och andra resurser ställdes ön Kauai, som tillhör delstaten Hawaii, inför ett unikt tryck att finna alternativa energikällor. 2002 köpte Kauai Island Utility Cooperative (KIUC) ett i Connecticut baserat privat energi- och telekombolag, som sålde sin elavdelning för att fokusera på telekommunikationer. KIUC blev därmed delstatens

första icke vinstdrivande kooperativa alstrings-, överförings- och distributionsverksamhet, som ägs och styrs av medlemmarna. Detta lokala bolag ägs och drivs demokratiskt och erbjuder pålitliga eltjänster, med målsättningen att 2023 ha 50 % förnybar energi. 2016 hade KIUC redan uppnått 38 % förnybar elförsörjning. På fastlandet har staden Boulder kämpat för energidemokrati sedan 2010. Först försökte kommunen efter påtryckningar från medborgarna att få sitt privatägda bolag Xcel Energy att anamma en radikal omställning till koldioxidsnål energi. Efter motstånd från Xcel lyckades Boulder slutligen 2014 anta en förordning om att inrätta ett kommunalt elbolag. Trots rättslig prövning och Xcels missvisande informationskampanjer håller staden på att inrätta ett kommunalt energibolag, med stöd av dynamiska medborgarkampanjer. Studier visar att lokalt ägande kan avskaffa kolberoende, fördubbla förnybar strömalstring och halvera utsläppen. Städer i USA visar att Trumps uppsägning av klimatavtalet i Paris inte hindrar kommuner och medborgare från att gå framåt.

10 viktiga iakttagelser

1 Det finns bättre lösningar än allt fler privatiseringar, allt fler åtstramningar och allt lägre förväntningar

Tusentals politiker, offentliganställda, arbetstagare, fackliga organisationer och sociala rörelser verkar för att ta tillbaka eller skapa effektiva offentliga tjänster. Oftast sker det på det lokala planet. Våra utredningar visar att det över hela världen finns minst 835 exempel på offentliga tjänster

som tagits över i kommunal regi under senare år, och berör över 1 600 städer i 45 länder. I motsats till rådande påståenden att offentliga tjänster är för dyra visar kommunala myndigheter och medborgargrupper att ta över verksamheter i kommunal regi svarar mot människors grundläggande behov och våra breda sociala och miljöutmaningar.

835 (Re)municipalisations of public services

2 Att ta över verksamhet i kommunal regi är mycket vanligare än man tror, och det fungerar

Energi (311 exempel) och vatten (267 exempel) är de branscher som uppvisar de flesta exemplen på att ta tillbaka verksamhet i kommunal regi. Ungefär 90 % av verksamheter som tagits tillbaka av kommuner i energibranschen skedde i Tyskland (284 exempel), ett land som är känt för sin ambitiösa "Energiwende"-politik. Det är i Frankrike som vatten oftast tagits tillbaka av kommuner (106 kommuner); landet har

de längsta erfarenheterna av vattenprivatisering, och ledande multinationella vattenföretag som Suez och Veolia är på hemmaplan där.

Diverse kommunala verksamheter som simbassänger, skolmåltider, underhåll av allmänna områden, bostäder, renhållning och bevakning har tagits tillbaka och drivs internt i Kanada, Spanien, Storbritannien och på andra håll. Inom vård och omsorg kommer över hälften av exemplen från Norge och andra länder i Skandinavien. Vår utredning omfattar verksamheter som tagits över fr.o.m. 2000 t.o.m. januari 2017. Under första hälften av denna period

(Re)municipalisation sectors

267
Water

Country	N°cases
France	106
United States	61
Spain	27
Germany	17
Argentina	8
Canada	4
Hungary	4
Italy	3
Kazakhstan	3
South Africa	3
Bolivia	2
Colombia	2
India	2
Indonesia	2
Mozambique	2
Turkey	2
Ukraine	2
Uzbekistan	2
Venezuela	2
Albania	1
Belgium	1
Central African Republic	1
Ecuador	1
Guinea	1
Lebanon	1
Malaysia	1
Mexico	1
Portugal	1
Russia	1
Sweden	1
Tanzania	1
Uganda	1

31
Waste

Country	N°cases
Germany	13
UK	7
Canada	5
France	3
Spain	2
Norway	1

311
Energy

Country	N°cases
Germany	284
US	6
Netherlands	3
UK	5
Dominic Rep	2
France	2
Albania	1
Argentina	1
Denmark	1
India	1
Lithuania	1

38
Transport

Country	N°cases
France	20
United Kingdom	7
Austria	3
Germany	2
Portugal	2
Canada	1
Czech rep	1
India	1
Turkey	1

11
Education

Country	N°cases
Germany	5
United Kingdom	3
India	1
Nicaragua	1
Spain	1

140
Local government

24	building and cleaning
15	security and emergency
19	public (green) space
18	housing
20	school catering
10	sports
9	cultural
8	construction
4	funeral
3	Human Resource
5	IT
5	other

Country	N°cases
UK	37
Germany	26
France	21
Spain	21
Austria	13
Canada	9
Finland	3
Norway	4
Denmark	2
Netherlands	2
Armenia	1
India	1

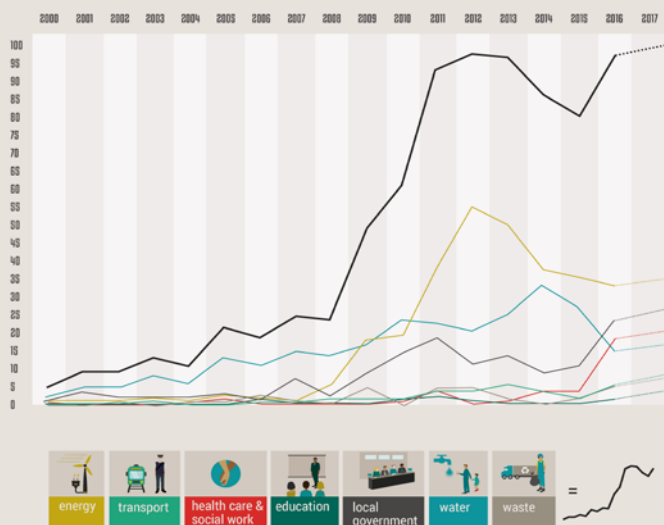
37

Health care & Social work

8	social work
29	health care

Country	N°cases
Norway	16
Sweden	7
United Kingdom	5
Spain	4
Denmark	2
Finland	1
India	1
Montenegro	1

De-privatisation: by year

(2000-2008) konstaterades 137 fall, och under andra hälften påträffades 693 fall (2009-2017). Det innebär att det förekom fem gånger så många åtgärder under andra halvan av vår utredningsperiod. Toppåret var 2012 med 97 exempel och sedan dess har siffran förblivit hög.

3 Att ta tillbaka verksamhet är ett lokalt svar på åtstramningar

Det är i Europa som återgång till kommunal regi drivs energiskt, med exempel från alla europeiska länder och alla branscher. I Tyskland fann vi 347 exempel, 153 i Frankrike, 64 i Storbritannien och 56 i Spanien. Rörelsen att ta tillbaka verksamheter i kommunal regi kan i Europa ses som ett svar på åtstramningspolitiken, en reaktion mot liberaliseringens överdrifter och företagens övertagande av bastjänster. Det betyder dock inte att det alltid är särskilt politiskt motiverat att ta tillbaka verksamhet internt, eller att det endast hör till den ena politiska sidan. I själva verket tas verksamhet tillbaka av politiker av alla färger, ofta stimulerade av lokalt blocköverskridande politiskt samförstånd.

Den politiska gränsen följer ofta inte partilinjer utan går mellan det lokala planet, där politiker och tjänstemän ställs inför människors vardagsbehov, och det nationella och europeiska planet, där trycket efter åtstramningar och minskade budgetar har sitt ursprung.

4 Att ta över verksamhet är centralt vad gäller energiomställning och energidemokrati

Att ta över verksamhet internt handlar inte bara om lokala frågor och lokal politik. Oftast handlar det också om att finna effektiva lokala lösningar på globala utmaningar, som klimatförändring. Energibranschen har särskilt i Tyskland visat denna tendens. Av sammanlagt 284 fall i landet av energi som gått över till kommunal regi utvecklades 166 privata el- och/eller gasnät koncessioner, samt 9 eldistributionskoncessioner, som alla gick tillbaka till städer. Samtidigt skapades 109 nya kommunala bolag (93 el-/gasnät och 16 distribution). Sedan energiliberalisering under 1980-talet har den tyska energimarknaden dominerats av de "Fyra stora" energiföretagen. När dessa energijättar inte tog tag i allmänhetens krav på en omställning till förnybar energi kom nya och återtagna kommunala lokala offentliga bolag och medborgarkooperativ in som pionjärer inom energiomställning. Rörelsen har fått kraftig medvind och vunnit många segrar med omställning till förnybar energi i samband med sitt löfte att helt avskaffa kärnkraft. Nya berättelser skrivs också i Storbritannien, där energimarknaden domineras av "6 stora". Fyra nya kommunala energibolag förser samhällen med el till ett rimligt pris, särskilt till

låginkomstfamiljer som har svårt att betala energiräkningar. I likhet med Nottinghams Robin Hood Energy har White Rose Energy i Leeds som kärnverksamhet att leverera ärliga tjänster till ett icke vinstdrivande pris och sätta kunderna i centrum för allt de gör. Our Power i Glasgow uppstod också ur ett partnerskap mellan sociala bostadsorganisationer och skotska regeringen i syfte att erbjuda tjänster till ett rimligt pris.

5 *Det är billigare för kommuner att ta tillbaka verksamhet internt*

Ett av de främsta argumenten som görs av privatiseringsivrarna och förespråkare för offentlig privat samverkan (OPS) är att deras lösningar påstås vara billigare och mer kostnadseffektiva än offentlig verksamhet. Erfarenhet har dock motbevisat detta påstående gång på gång. Att avtala med privata företag att utföra tjänster innebär extrakostnader på grund av att kontanter omedelbart överförs till moderbolag och aktieägare. Inom infrastrukturiområdet leder OPS till ytterst komplicerade avtal, som är till nytta för jurister och revisorer, men ger föga valuta för medborgarnas pengar. Många städers erfarenheter har krossat myten att internt utförda tjänster kostar mera. När Paris 2010 tog tillbaka vattenförsörjningen i kommunal regi lyckades den nya operatören omedelbart minska kostnaderna med 40 miljoner euro – pengar som varje år skyfflades bort av den privata operatörens moderbolag. I Newcastle genomfördes moderniseringen av signal- och fiberoptikkablar av ett nytt internt team för ca 11 miljoner GBP (=12,4 miljoner euro), jämfört med ca 24 miljoner GBP (27 miljoner euro), som det skulle ha kostat om arbetet utförts av ett privat företag. Två

pensionärsboenden togs tillbaka av kommunen Bergen (Norge) och gick med ett överskott på 500 000 euro, när man räknat med en förlust på 1 miljon euro. Chiclana i Spanien överförde 200 anställda i tre lokala offentliga verksamheter tillbaka till kommunen, som nu räknar med att spara mellan 16 % och 21 % på sin budget. Kostnaderna för avfallshantering och renhållning minskade från 19,5 miljoner euro till 10,5 miljoner euro om året i León (Spanien) när verksamheten åter utfördes internt, och 224 personer har blivit kommunalanställda. Kort sagt blir det möjligt att använda skattemedel effektivt på offentliga tjänster av god kvalitet när man sätter stopp för penningflödet till privata aktieägare.

6 *Att ta över verksamhet internt skapar bättre, mer demokratiska offentliga tjänster*

Det är sällsynt att återtagande bara handlar om ändrat innehav från privat till offentligt ägande. Det handlar i grunden om att (åter)skapa bättre offentliga tjänster som fungerar för alla. I detta ingår att återinföra ett offentligt etos, allmän tillgång, rimliga priser, och att säkerställa insyn och ansvarighet gentemot folkvalda och medborgare, i motsats till att endast fokusera på de mest lönsamma delarna av tjänsten. Det är därför som flera brittiska städer har skapat nya kommunala energibolag; de ville göra sig av med privata aktieägare, utdelningar och bonusar och flytta uppmärksamheten till att förse fattigare hushåll med energi. Offentliga tjänster som återgår i kommunal regi innebär ofta nya former av medverkan för arbetstagare och medborgare. De nya vattenoperatörerna i t.ex. Paris, Grenoble och Montpellier fattar tillsammans med

medborgare beslut om hur vattentjänster ska omformas och drivas. Dialog i treparts-samverkan i Norge mellan fackliga organisationer, kommunen och lokala politiker leder till att lösa arbetsplatsproblem och det finns belägg för att offentliga tjänster förbättras. Demokratisering av offentliga tjänster står också i centrum för rörelsen att ta tillbaka verksamhet i Spanien, som uppstod som efter den globala finanskrisen, genom motståndsrörelsen mot vräkningar och avstängning av vatten och el. Slutligen är en tillbakagång till kommunal drift ofta ett första steg mot att skapa framtidens offentliga tjänster, som ska vara hållbara och förankrade i den lokala ekonomin. Inspiration finns i de städer och byar i Europa som syftar till noll avfall i sin återtagna kommunala avfallshantering, eller som bjuder på 100 % lokala, ekologiska livsmedel i sina skolmatsalar som återtagits kommunalt.

7 Att ta över verksamhet internt presenterar 835 fler skäl till att bekämpa handels- och investeringsavtal

De 835 senaste exemplen på kommuner som tagit tillbaka offentlig verksamhet över hela världen presenterar ytterligare 835 fler skäl till att inte ratificera det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan EU och Kanada (CETA) eller andra liknande handels- och investeringsöverenskommelser. Investeringsskyddet som ingår i de flesta avtal av det här slaget, som också kallas för tvistlösning mellan investerare och stat (ISDS), fastslår ett högt pris för avprivatisering och återtagande i kommunal regi, då främsta syftet med dessa internationella avtal är att skydda privata, utländska investerares vinst.

Exemplet Litauen ovan visar hur ett beslut, som fattas av en stad att ta tillbaka fjärrvärme utlöste ett mål under ISDS.

Investeringsskyddet har visat att diverse länder blivit åtalade och fått böta hundratal miljoner dollar när de beslutat göra slut på privatiseringsprojekt för att skydda allmänna intressen. I Bulgarien räckte det med bara hot om tvistlösning för att undergräva regeringens planer att organisera en folkomröstning om vattnet i huvudstaden Sofia. När en investerare vinner skadestånd under ISDS är det skattebetalarna som står för pengarna genom allmänna budgetar, vilket kan göra offentliga tjänster mindre överkomliga och fördröja nödvändiga investeringar. Vår studie avslöjade att beslut om att avprivatisera offentliga tjänster utlöste minst 20 internationella skiljedomsmål (tio i vattenbranschen, tre i energi, tre i transport och fyra i telekommunikationer). Det finns en växande medvetenhet i städer att det nuvarande handels- och investeringssystemet – och i synnerhet inslag som ISDS – svårt begränsar kommuners politiska svängrum att (åter)ta kontroll över lokala tjänster och resurser. Med varje nytt återtagande i kommunal regi som sker läggs ytterligare en anledning till de aktuella 835 fallen att kämpa mot ISDS.

8 Läxor vi lärt oss: låt bli att privatisera

Det växande antalet verksamheter som tagits tillbaka av kommuner speglar verkligheten, att många privatiseringsprojekt och OPS inte levererat vad de lovade.

Verksamheter som återgår till kommunal förvaltning är oftast lokala myndigheters och medborgares kollektiva svar på misslyckade privatiseringar och OPS. I kapitel 7 av *Reclaiming Public Services* varnar

European Network on Debt and Development (europeiska nätverket om skulder och utveckling - Eurodad) om offentlig privat samverkans (OPS) falska ekonomiska löften. Dessa avtal presenteras för kommunala och statliga myndigheter, inklusive regeringar i den globala södern, som ett enkelt sätt att finansiera offentlig infrastruktur utan att behöva låna pengar eller tömma statskassan för nödvändiga kapitalinvesteringar. Författarna visar att OPS faktiskt är en slags dold skuld, och visar sig bli dyrare för offentliga myndigheter i det långa loppet. OPS har utformats för att skapa en ogrundad förhoppning om rimliga utgifter och gömmer de äkta kostnaderna och skulderna, och gör det lätt att övertyga beslutsfattare att ge sig in i storskaliga projekt, som inte nödvändigtvis speglar befolkningens faktiska behov. Däremot visar det ovannämnda projektet i Delhi att det är möjligt att genomdriva kostnadseffektiva lösningar som säkerställer allmän tillgång till grundläggande vård. En annan viktig lärdom av internationella erfarenheter är att privata avtal ofta är ytterst svåra att ändra eller undanfly. När ett avtal väl undertecknats lyckas privata utförare låsa in sina villkor, och alla eventuella påföljande ändringar kostar offentliga myndigheter stora summor. När det gäller att säga upp avtal, eller ens låta bli att förnya avtal som upphört att gälla, ställs kommunala och statliga myndigheter ofta inför dyra, svåra bataljer.

9 Att ta över verksamhet ger tillfälle till nytt, diversifierat, demokratiskt offentligt ägande

Offentliga tjänster är inte perfekta bara för att de är offentliga. Offentliga tjänster måste också ständigt förbättras och förnya

sitt samhällsengagemang. Om vi breddar vår definition av "offentlig" fångar vi ett större urval avprivatiseringsinitiativ.

Många exempel på återgång till kommunal verksamhet och nya offentliga företag som skapats ger möjligheter att förnya ett offentligt engagemang och ge utrymme för många aktörer att tillsammans driva offentliga tjänster. De ligger utanför klassiskt offentligt ägande och omfattar ett urval nya modeller: kommunala energibolag samarbetar med samhällsenergi (t.ex. i Hamburg och Bristol), kommunala samarbetsorgan och nätverk (t.ex. vattentjänster i Frankrike och Spanien), lokala offentliga tjänsteföretag, som delvis ägs av arbetstagare (t.ex. vattenbolaget i Buenos Aires) och användarkooperativ (vindkraftverket Middelgrunden i Köpenhamn), fullständigt auktoriserade medborgarkooperativa tjänsteutförare (ön Kauai och Minnesota i USA), partnerskap med kommunala myndigheter (Glasgow, Skottland) och så vidare. Alla dessa exempel är mallar för hur nästa generations offentliga ägande kan se ut.

Det kraftiga trycket i Katalonien att ta tillbaka kommunal verksamhet vilar också på en rörelse bestående av medborgarplattformar, som inte bara vill åstadkomma en återgång till offentligt styre som ett mål i sig, utan ser det som ett första steg i riktning mot en demokratisk styrelseform av offentliga tjänster, som bygger på ett kontinuerligt samhällsengagemang. Staden Terrassa tog tillbaka vattnet i kommunal regi 2016 och samhällsplattformen fortsätter att engagera sig i att utforma de nya offentliga vattentjänsterna. Civila plattformen och några fullmäktigeledamöter inkallade Terrassas medborgarparlament, och godkände två motioner, som ska föreläggas kommunfullmäktige för att säkerställa att återtagande av offentligt

vatten i Terrassa också blir ett steg i riktning mot att förvalta vatten som gemensam tillgång. Framgången med Terrassas återtagande och den nya förvaltningsmodellen med en äkta medborgarmedverkan blir en viktig spjutspets för andra städer i Katalonien och Spanien.

10 Städer och medborgargrupper som tar tillbaka verksamhet samarbetar och bygger nätverk

Att ta över verksamhet visar också att kommuner och lokala grupper inte är

ensamma i sin önskan att bygga upp effektiva, framsyftande, demokratiska offentliga tjänster. Lyckade erfarenheter av verksamheter som tagits över inspirerar och ger kraft åt andra kommuner att följa efter. Vi ser städer och grupper gå samman inom alla branscher, inom varje land, på europeisk och internationell nivå; allt utgör en motvikt mot storföretagens och centrala regeringars inflytande och motstånd. Olika former av offentlig-offentlig samverkan blomstrar. Vi ser hur kommuner och medborgare gått samman i Tyskland och på andra håll för att driva en äkta energiomställning. Det nya kommunala energibolaget i Nottingham blev en katalysator för liknande erfarenheter i andra städer, och

(Re)municipalisation: returning and creating local public services

Remunicipalisation

692

Municipalisation

143

ledde så småningom till ett gemensamt partnerskap. De franska och katalanska nätverken för offentliga vattenoperatörer delar med sig resurser och sakkunskap, och arbetar tillsammans för att lösa problem med att ta tillbaka verksamhet. Över 200 norska kommuner ingår i trepartssamverkan med fackföreningar för att få offentliga tjänster att bli effektiva och demokratiska. Över 2 300 städer i Europa har gått samman för att kämpa mot EU:s och USA:s frihandelsavtal TTIP och liknande uppgörelser, som bottnar i liberaliserings- och privatiseringspolitik. Den progressiva koalitionen Barcelona en Comú och många andra sammanhängande koalitioner i

Spanien har framfört en global "kommunallorienterad" vision, inom vilken de tillämpar varierande former av direkt engagerad demokrati och verkar pragmatiskt för lösningar på globala utmaningar. Uppsvinget med verksamheter som tas över erbjuder medborgare och arbetstagare ett viktigt tillfälle att ta tillbaka demokratisk kontroll, som eroderats av de senaste årtiondenas privatiseringar. Det finns allt mer belegg för att människor kan kräva sina offentliga tjänster tillbaka och styra in en ny generation offentligt ägande. Lyckligtvis ökar slagkraften, då olikartade rörelser och aktörer går samman i avsikt att införa positiva förändringar i våra samhällen.

[1] Vi använder uttrycket "att ta tillbaka verksamhet i kommunal regi (EN remunicipalisation)" för att hänvisa till förloppet då tidigare privata eller privatiserade tjänster överförts till offentlig kontroll och förvaltning på lokalt plan. Vi är medvetna om att det inte alltid är ett adekvat uttryck, då tjänsterna som tagits över ibland alltid varit i privata händer, eller tidigare inte ens existerade. I dessa fall vore "utöva verksamhet i kommunal regi" vara ett lämpligare uttryck. "Ta över verksamhet" omfattar båda dessa fall. Det finns också exempel på offentliga tjänster som avprivatiserats på nationell nivå. Vi behandlar sådana omförstatliganden separat för att fokusera på lokala aktioner, och även för att somliga former av omförstatliganden (när det gäller att centralisera makt eller tillfälligt rädda privata konkursföretag) inte faller inom ramen för vår forskning. Slutligen finns det många exempel på medborgare och användare som tar ledningen och kräver tillbaka väsentliga tjänster från kommersiella enheter för att driva dem utan vinstsyfte för sina samhällen. Vi anser att dessa fall också hör hemma under att ta över verksamhet, med hänsyn till att de är orienterade mot värderingar om offentliga tjänster och icke-kommersiella mål. Avprivatisering blir därmed ett övergripande uttryck för att ta över verksamhet i kommunal regi, åter förstatliga och medborgarledd återställning av offentliga tjänster, då alla är orienterade i riktning mot att bekämpa det onda med privatiseringar.

Om TNI

Transnational Institute (TNI) är ett internationellt forsknings- och påverkansinstitut vars åtagande är att bygga en rättvis, demokratisk, hållbar planet. TNI har i över 40 år tjänat som en unik förbindelse mellan sociala rörelser, engagerade akademiker och politiska beslutfattare.

Kontakta: Transnational Institute +31 20 662 6608,
Lavinia Steinfert <l.steinfert@tni.org> och Satoko Kishimoto <satoko@tni.org>